

ՌՈՄԵԼԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի եվրոպական և միջազգային իրավունքի ամբիոնի հայրորդ

ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲԱԶԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ՆԿԱՏՄԱՐ ՈՒՂԱՐԿՈՂ ԵՎ ՀՅՈՒՐԸՆԿԱԼՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՇԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱԶԱՐՅՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆԵՐՔՈՒ

Այն հանգամանքը, որ արտասահմանում գտնվող օտարերկրյա ռազմական բազայի և վերջինիս անձնակազմի նկատմամբ տարածվում է միաժամանակ ինչպես ուղարկող պետության, այնպես էլ հյուրընկալող պետության իրավազորությունը, առաջացնում է մի շարք իրավական կոլիզիաներ. մասնավորապես, հաճախ անորոշություն է առաջանում այն հարցում, թե որևէ կոնկրետ իրավիճակում ո՞ր պետության իրավազորությունն է տարածվում: Օտարերկրյա ռազմական բազաների տեղակայման դեպքում ռազմական բազաների իրավական կարգավիճակի, հյուրընկալող և ուղարկող պետությունների իրավազորությունների բաշխման հարցերը ժամանակակից միջազգային իրավունքի ներքո դեռևս չեն կարգավորվում որևէ համընդհանուր փաստաթղթով կամ միջազգային իրավունքի որևէ միասնական համակարգով, և այս հարցում գոյություն ունեցող խառը կարգավորումները անհրաժեշտություն են դարձնում միջազգային այս իրավահարաբերություններում ընդգրկված պետությունների իրավազորության բնույթի և սահմանների հստակեցումը:

Սույն հոդվածում փորձ է արվում ներկայացնել միջազգային իրավունքի ներքո առկա այն բոլոր հայեցակարգերը,

որոնց հիման վրա պայմանավորվող պետությունները փորձում են կարգավորել իրենց իրավազորությունների բաշխումը՝ շեշտը դնելով քրեական իրավազորության հետ կապված հիմնահարցերի վրա:

Այսպիսով, խաղաղ պայմաններում որևէ պետության տարածքում տեղակայված օտարերկրյա ռազմական բազայի անձնակազմը ընդհանուր առմամբ կարող է բաղկացած լինել ռազմական անձնակազմից, քաղաքացիական աշխատողներից և նրանց մերձավորներից¹: Հաշվի առնելով, որ նշված յուրաքանչյուր խմբի իրավական կարգավիճակը հյուրընկալող պետության տարածքում հիմնովին տարբեր է, և պահանջվում է տարբերակված մոտեցում՝ սույն ուսումնասիրության առարկա է հանդիսացել միայն ռազմական անձնակազմի նկատմամբ պետությունների ունեցած իրավազորության բաշխման հիմնահարցը:

Անդրադառնալով պետական իրավազորության հայեցակարգին՝ պետք է նշել, որ իրավական այս ինստիտուտը վերաբերում է պետության ունեցած իշխանությանը՝ միջազգային իրավունքի համաձայն կարգավորելու կամ այլ կերպ ազդելու մարդկանց, գույքի ու հանգամանքների վրա և արտացոլում է պետական ինքնիշխանության, պետությունների հավասար-

ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ № 117 2020

1. **Frederick T. Moore**- Criminal Jurisdiction in Overseas Areas, The Journal of Politics Vol. 21, No. 2 (May, 1959), pp. 276-302, The University of Chicago Press, https://www.jstor.org/stable/2127166?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_content (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 20.04.2020).

րության և ներքին գործերին չմիջամտելու հիմնարար սկզբունքները²: Պետության իրավագործությունը կարելի է համարել միջազգային իրավունքի՝ նշված սկզբունքների բաղկացուցիչ մասը կամ արդյունքը, ինչը ենթադրում է, որ յուրաքանչյուր ինքնիշխան պետության տարածքում գործում է տվյալ պետության իրավագործությունը, իսկ մի պետության կողմից մեկ այլ պետության տարածքում առանց վերջինիս համաձայնության իր իրավագործության տարածումը կդիտարկվի որպես միջամտություն պետության ներքին գործերին:

Իրավական նորմեր սահմանելու, այդ նորմերը կիրառելու, ինչպես նաև անձանց և գույքի նկատմամբ դատական ընթացակարգեր իրականացնելու իշխանությունը յուրաքանչյուր ինքնիշխան պետության կարևորագույն գործառույթներն են, որոնք նկարագրվում են իրավագործության հայեցակարգի ներքո: Հետևաբար, կարելի է առանձնացնել պետական իրավագործության երեք տեսակ՝ իրավաստեղծ, իրավակիրառ և իրավապահպան³: Ինչ վերաբերում է պետական իրավագործության հիմքերին, ապա հիմնականները առանձնացվում են հետևյալ սկզբունքների հիման վրա⁴

- տարածքային սկզբունք,
- անհատական սկզբունք,
- պաշտպանիչ սկզբունք,
- ունիվերսալ սկզբունք:

Պետական իրավագործության՝ նշված տեսակներն ու հիմքերը իրավունքի տեսության մեջ առկա ընդհանուր մոտեցումներն են, սակայն մեր նպատակն այն հիմքերի վերհանումն է, որոնք թույլ են տալիս արտասահմանում տեղակայված օտարերկրյա ռազմական բազայի՝ ուղարկող պետությանը տարածելու իր իրավագործությունը

ռազմաբազայի անձնակազմի նկատմամբ, ինչպես նաև գտնելու այն սահմանները, որոնց շրջանակներում ժամանակակից միջազգային իրավունքի ներքո կարող է տարածվել ուղարկող պետության իրավագործությունը օտարերկրյա պետության տարածքում գտնվող իր ռազմական բազայի անձնակազմի նկատմամբ՝ հարգելով պետությունների հավասարության, ինքնիշխանության և ներքին գործերին չմիջամտելու հիմնարար սկզբունքները:

Ուղարկող պետության կողմից իր ռազմական ուժերի նկատմամբ իրավագործության կիրառման ցանկացած դեպք բնույթով կհամարվի էքստրատերիտորիալ՝ պետության տարածքից դուրս: Հետևաբար, ուղարկող պետությունը չի կարող մատնանշել իրավագործության՝ տարածքային սկզբունքն արտասահմանում տեղակայված իր ռազմական ուժերի նկատմամբ իրավագործություն ունենալու համար: Անհատական կամ քաղաքացիության սկզբունքը նույնպես բավարար չէ՝ հիմնավորելու համար ուղարկող պետության իրավագործությունը, քանի որ չի կարող լինել երաշխիք, որ ռազմաբազայի բոլոր անդամները կունենան տվյալ պետության քաղաքացիությունը:

Վերոնշյալ հիմնավորումներով հանդերձ ակնհայտ փաստ է, որ միջազգային հանրությունը ճանաչում է առանձին դեպքերում պետությունների էքստրատերիտորիալ իրավագործություն իրականացնելու իրավունքը: Նշվածի ցայտուն վկայությունն է հյուպատոսական իրավունքի շրջանակներում հավատարմագրող պետության ունեցած էքստրատերիտորալ իրավագործությունը, որը միջազգային իրավունքի շրջանակներում արդեն իսկ կոդիֆիկացվել է⁵:

2. **Malcolm N.** Show-International Law, Sixth edition, Cambridge University Press, 2008, New York, p. 645.
 3. **J. Voetelink** - Status of Forces and Criminal Jurisdiction, Netherlands International Law Review, 60(2), 2013, DOI: 10.1017/S0165070X12001179.
 4. **Malcolm D. Evans**-International Law, third edition, Oxford University Press, 2010, p. 315.
 5. Vienna Convention on Consular Relations 1963; United Nations, Treaty Series, vol. 596, p. 261.

Ինչ վերաբերում է օտարերկրյա ռազմական ուժերի նկատմամբ էքստրատերիտորիալ իրավազորության կիրառելիությանը, ապա մեր կողմից այս հարցում որպես ուշադրության արժանի զարգացում է դիտարկվում 1997 թ. Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի կողմից թիվ R (97) 11 ռեկոմենդացիայի⁶ ընդունումը, որով լրացումներ ներկայացվեցին «Միջազգային հանրային իրավունքի շրջանակներում պետական գործունեությանն առնչվող փաստաթղթերի դասակարգման օրինակելի պլանում»⁷ արդյունքում հստակ ամրագրելով պետությունների՝ էքստրատերիտորիալ իրավազորությունն իր հետևյալ դրսևորումներով՝

- ընդհանուր
- հյուպատոսական իրավազորություն
- իրավազորություն արտասահմանում գտնվող ռազմական անձնակազմի նկատմամբ
- այլ (արհեստական կղզիներ, *terrae nullius*⁸ և այլն):

Որոշ տեսաբաններ էլ, հաշվի առնելով պետության իրավազորության մյուս ընդունված հիմքերի կիրառելի չլինելը, ուղարկող պետության կողմից իր պետական տարածքից դուրս ռազմական անձնակազմի նկատմամբ իրավազորություն ունենալու փաստը մեկնաբանում են, այսպես կոչված, «օրգանական իրավազորությամբ»⁹, ինչը հիմնավորվում է յուրաքանչյուր պետության ունեցած իրավասությամբ՝ ազատորեն սեփական կառավարման ձևը ընտրելու և

ինքնակազմակերպվելու: Պետությունների՝ միջազգային իրավունքի կողմից ճանաչված այս իրավասությունը ընդգրկում է կառավարության բոլոր մակարդակներում մարմիններ ու ստորաբաժանումներ ստեղծելու և իր մարմիններին ու պաշտոնյաներին ղեկավարելու, համակարգելու լիազորությունը: Ըստ այդմ՝ «օրգանական իրավազորության» հայեցակարգի շրջանակներում նախատեսվում է պետության լիազորությունը տարածելու իրավազորություն իր մարմինների և պաշտոնյաների նկատմամբ¹⁰, իսկ, հաշվի առնելով, որ ազգային զինված ուժերը համարվում են պետական մարմին¹¹ պետք է եզրակացնել, որ պետության ունեցած ինքնակազմակերպվելու իրավունքը տարածվում է նաև արտասահմանում գտնվող իր ռազմական ուժերը կազմակերպելու և կառավարելու հարցի վրա:

Հյուրընկալող պետության տարածքում ուղարկող պետության կողմից իր ռազմական բազայի անձնակազմի նկատմամբ իրավազորություն ունենալու փաստը կարելի է հիմնավորել այդ ռազմական ուժերի՝ բնականոն գործունեությունն ապահովելու անհրաժեշտությամբ, այսինքն՝ որպես մեկ միասնական ռազմական միավոր և ուղարկող սուվերեն պետության մարմին հանդես գալու իրավունքի ապահովման անհրաժեշտությամբ: Անշուշտ, այս հարցում հիմնավորումները կարող են նաև բազմազան լինել, սակայն անհրաժեշտ է գտնել պետական իրավազորության այն

● ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ № 117 2020

6. The Committee of Ministers of the Council of Europe Recommendation No. R (97) 11 <https://rm.coe.int/09000016804b0085> (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 24.04.2020).
 7. Ընդունվել է 1968թ. հունիսի 28-ի ԵԽ թիվ (68) 17 բանաձևով /Council of Europe Res(68) 17 of 28 June 1968 https://www.coe.int/t/dlapil/cahdi/Source/Adopted_texts/Resolution_68_EN.pdf (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 25.04.2020).
 8. Տարածք, որի նկատմամբ չի տարածվում որևէ պետության ինքնիշխանություն. տես Andrew Fitzmaurice-The Genealogy of Terra Nullius, Australian Historical Studies, 129, 2007 <http://surplusvalue.org.au/Misc%20Articles%20and%20Poems/terra%20nullius%20copy.pdf> (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 25.04.2020).
 9. Aurel Sari - The Status of Armed Forces in Public International Law: Jurisdiction and Immunity, 2015, p. 19. <https://ssrn.com/abstract=2555278> (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 25.04.2020).
 10. Finn Seyersted - Jurisdiction over Organs and Officials of States, the Holy See and Intergovernmental Organisations/ The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 14, No. 2 (Apr., 1965), Cambridge University Press, p. 522.
 11. Draft articles on Jurisdictional Immunities of States and Their Property, with commentaries/ Yearbook of the International Law Commission, 1991, vol. II, Part Two, commentary of the draft article 2.

սահմանային բաշխումը, որը չի հակասի միջազգային իրավունքի սկզբունքներին՝ մասնավորապես պետությունների ինքնիշխանությանը և հավասարությանը:

Օտարերկրյա ռազմական բազաների նկատմամբ պետական իրավազորության բաշխման հիմնախնդրում հանդիպող առաջին կատեգորիան բացառիկ իրավազորության հասկացությունն է: Բացառիկ իրավազորությունը կիրառելի է միայն այն հանցագործությունների պարագայում, որոնք պատժելի են բացառապես միայն մեկ պետության օրենսդրությամբ¹²: Մասնավորապես, հյուրընկալող պետությունը կարող է բացառիկ իրավազորություն ունենալ միայն այն հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք պատժելի են իր օրենսդրությամբ, իսկ ուղարկող պետության օրենսդրությամբ պատժելի չեն, և հակառակը: Մնացած դեպքերում, երբ օտարերկրյա ռազմական բազայի անձնակազմի անդամի կողմից կատարված հանցագործությունը պատժելի է և ուղարկող պետության, և հյուրընկալող պետության օրենսդրությամբ, գործ ունենք մրցակցային իրավազորության հետ¹³, և հատկանշական է, որ հենց մրցակցային իրավազորության շրջանակներում են մեծամասամբ ծագում հիմնական վեճերը:

Երբ միևնույն հանցանքը պատժելի է ինչպես ուղարկող, այնպես էլ հյուրընկալող պետությունների օրենսդրությամբ, և առկա է մրցակցային իրավազորության խնդիր, ինքնաբերաբար պետություններից մեկը հանցանքի նկատմամբ կունենա առաջնային իրավազորություն, մյուսը՝ երկրոր-

դային իրավազորություն¹⁴: Հասկանալի է, որ երկրորդային իրավազորությունը կգործի միայն այն դեպքում, երբ առաջնային իրավազորություն ունեցող պետությունը հրաժարվի իր իրավազորությունից:

Հաշվի առնելով, որ հյուրընկալող պետությունն ունի տարածքային իրավազորություն՝ կարելի է եզրակացնել, որ հանցագործությունների մեծ մասի նկատմամբ առաջնային իրավազորության իրավունքը պատկանում է հենց հյուրընկալող պետությանը: Կարող ենք ասել նաև, որ տարածքային իրավազորության շրջանակներում հյուրընկալող պետությունն իր տարածքում ունի անսահմանափակ իրավազորություն, քանի դեռ միջազգային իրավունքով որևէ սահմանափակում չի նախատեսվում: Ուստի, անհրաժեշտ է առանձնացնել հյուրընկալող պետության իրավազորության իրացման նկատմամբ միջազգային իրավական այն սահմանափակումները, որոնց համաձայն՝ ուղարկող պետությունն է ստանում առաջնային իրավազորության իրավունքը:

Հյուրընկալող պետության տարածքում ուղարկող պետության ունեցած իրավազորությունը պետք է դիտարկել, առաջին հերթին, միջազգային իրավունքի երկու ինստիտուտների հարաբերակցության համատեքստում՝ իրավազորություն և իմունիտետ:

Ինչպես ցույց է տալիս միջազգային պրակտիկայի¹⁵ ուսումնասիրությունը՝ արտասահմանում գտնվող օտարերկրյա ռազմական բազայի ռազմական անձնակազմի անդամն օժտված է առնվազն գործա-

12. **Frederick T. Moore**- Criminal Jurisdiction in Overseas Areas, The Journal of Politics Vol. 21, No. 2 (May, 1959), pp. 276-302, The University of Chicago Press, https://www.jstor.org/stable/2127166?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_content (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 30.04.2020).

13. **Edwin G. Schuck** - Concurrent Jurisdiction under the NATO Status of Forces Agreement, Columbia Law Review, Vol. 57, No. 3, 1957, p. 356.

14. **Frederick T. Moore** - Criminal Jurisdiction in Overseas Areas, The Journal of Politics Vol. 21, No. 2 (May, 1959), The University of Chicago Press, p. 280 https://www.jstor.org/stable/2127166?read-now=1&seq=2#page_scan_tab_content (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 28.04.2020).

15. Underhill v. Hernandez, 65 F. 577 (Circuit Court of Appeals 2nd Cir. 1895), Amrane v. John (1932) (Egypt, Civil Tribunal of Alexandria), Lozano (Mario Luiz) v Italy, Case No 31171/2008, 24th July 2008, Italy; Supreme Court of Cassation.

նութային իմունիտետով, ինչը ենթադրում է հյուրընկալող պետության իրավազրույթունից բացառություն այն դեպքերում, երբ արարքը կատարվել է պաշտոնեական լիազորությունների շրջանակում¹⁶:

Փաստորեն, ուղարկող պետության առաջնային իրավազրույթյան իրավասություն ունենալու հարցը որոշելու համար անհրաժեշտ է հասկանալ, արդյոք տվյալ իրավիճակում հանցանք կատարած անձը օժտված է գործառութային իմունիտետով, թե ոչ:

Արցակցային իրավազրույթյան դեպքում առաջնային իրավազրույթյան իրավունքի որոշման հարցում լավ օրինակ է ՆԱՏՕ-ի անդամ պետությունների միջև Ռազմական ուժերի կարգավիճակի մասին 1951 թ. համաձայնագիրը (NATO SOFA)¹⁷: Համաձայնագիրը ՆԱՏՕ-ի որևէ անդամ պետության տարածքում տեղակայված մեկ այլ անդամ պետության ռազմական ուժերի կարգավիճակի հետ կապված խնդիրների կարգավորման գլխավոր գործիք է¹⁸: Իրավազրույթյան վերաբերյալ դրույթներն ամրագրված են Համաձայնագրի 7-րդ հոդվածում, որն ընդհանուր առմամբ սահմանում է, որ ուղարկող պետության ռազմական իշխանություններն ունեն բացառիկ քրեական իրավազրույթյուն ռազմական ուժի անդամի կողմից կատարված այն հանցագործության նկատմամբ, որը պատժելի է միայն ուղարկող պետության օրենսդրությամբ, և որի դեպքում պատիժ սահմանված չէ հյուրընկալող պետության օրենսդրությամբ: Նույն կերպ, հյուրընկալող պետությունն ունի բացառիկ իրավազրույթյուն այն հանցագործությունների նկատմամբ, որոնք պատժելի են միայն իր

օրենսդրությամբ: Մնացած բոլոր դեպքերում, երբ արարքը քրեորեն պատժելի է և՛ ուղարկող, և՛ հյուրընկալող պետությունների օրենսդրությամբ, իրավազրույթյունը մրցակցային է¹⁹:

Ինչ վերաբերում է մրցակցային իրավազրույթյան դեպքում առաջնային իրավազրույթյան իրավունքի որոշման խնդրին, ապա Համաձայնագրի 7-րդ հոդվածն այն կարգավորում է հետևյալ կերպ.

ա) ուղարկող պետության ռազմական իշխանությունները ռազմական ուժի անդամի կամ քաղաքացիական կոմպոնենտի նկատմամբ իրավազրույթյուն իրացնելու առաջնային իրավունք ունեն հետևյալ հանցագործությունների դեպքում՝

բ) բացառապես այդ պետության գույքի կամ անվտանգության դեմ կատարված հանցագործություններ, կամ բացառապես ռազմական ուժի մեկ այլ անդամի, այդ պետության քաղաքացիական կոմպոնենտի կամ մերձավորի անձի կամ գույքի դեմ կատարված հանցագործություններ,

գ) պաշտոնեական պարտականությունների իրականացման ընթացքում կատարված որևէ գործողությունից կամ անգործությունից բխող հանցագործություններ,

դ) ցանկացած այլ հանցագործության դեպքում հյուրընկալող պետության իշխանություններն ունեն իրավազրույթյուն՝ իրացնելու առաջնային իրավունք²⁰:

Ինչպես երևում է՝ նշված հոդվածը նույնպես արտացոլում է օտարերկրյա ռազմական ուժի անձնակազմի անդամների ունեցած գործառութային իմունիտետը, և առաջնային իրավազրույթյուն իրացնելու իրավունքի բաշխման հարցում ուշադրություն հատկացնում են տարածքային իրա-

16. Third report on the immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction by Concepción Escobar Hernández, Special Rapporteur, 2 June 2014, Doc. A/CN.4/673.

17. Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces, 19 June 1951 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17265.htm (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 30.04.2020).

18. Dieter Fleck, Stuart Addy-The Handbook of the Law of Visiting Forces, Oxford University Press, p. 47.

19. S^{eu} Agreement between the Parties to the North Atlantic Treaty regarding the Status of their Forces, 19 June 1951 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17265.htm (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 05.05.2020).

20. S^{eu} նույն տեղում:

վազորության և իմունիտետի ինստիտուտների հարաբերակցությանը՝ հյուրընկալող պետության իրավազորությունից բացառում նախատեսելով այն դեպքերում, երբ հանցագործություն կատարած անձն օգտվում է գործառության իմունիտետից:

Հանցագործությունների մյուս խումբը, որի դեպքում նույնպես Համաձայնագիրը նախատեսում է հյուրընկալող պետության իրավազորության բացառում, այն հանցագործություններն են, որոնք կատարվում են զինված ուժի անդամի կողմից նույն զինված ուժի մեջ ընդգրկված անձանց դեմ: Ենթադրվում է, որ առաջնային իրավազորության այս տեսակն էքստրատերիտորիալության ժամանակակից ձևն է, որի արմատները կարելի է գտնել ազգերի հնագույն օրենքների այն սկզբունքներում, որոնց համաձայն՝ օտարերկրյա նավահանգիստներում հյուպատոսներին իրավունք էր տրվում քննելու իրենց պետության քաղաքացիների կողմից կատարված հանցագործությունները, ինչպես նաև այդ անձանց միջև քաղաքացիական հայցերը²¹:

Համաձայնագիրը հյուրընկալող պետության իրավազորությունից բացառում է նախատեսում նաև այն դեպքում, երբ հանցագործությունը բացառապես վերաբերում է ուղարկող պետության անվտանգությանը կամ գույքին, ինչը կարելի է մեկնաբանել ուղարկող պետության ինքնիշխանության պաշտպանությամբ և ռազմական ուժի՝ բնականոն գործունեության ապահովման անհրաժեշտությամբ:

Անդրադառնալով Հայաստանի Հանրապետության համար ավելի արդիական համարվող Գյումրիում տեղակայված

ռուսական ռազմաբազայի դեպքում իրավազորության բաշխման հիմնախնդրին՝ պետք է նշել, որ ռազմաբազայի անձնակազմի նկատմամբ երկու երկրների իրավազորությունների հարաբերակցության հարցը կարգավորվում է 1997 թ. կնքված համաձայնագրով²²:

Համաձայնագրի 4-րդ, 5-րդ և 6-րդ հոդվածներով ընդհանուր առմամբ սահմանվում է, որ ռազմական բազայի անձնակազմի անդամների կողմից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում կատարված հանցագործությունների նկատմամբ տարածվում է Հայաստանի Հանրապետության իրավազորությունը: Այնուհետև սահմանվում են հետևյալ բացառությունները, որոնց դեպքում ռազմական բազայի անձնակազմի անդամների կողմից կատարված հանցագործության նկատմամբ գործում է Ռուսաստանի Դաշնության իրավազորությունը՝

- ռուսական ռազմական բազայի տեղակայման վայրերում կատարված հանցագործություններ,

- ռուսական ռազմական բազայի կազմի մեջ մտնող անձանց և նրանց ընտանիքի անդամների կամ Ռուսաստանի Դաշնության դեմ կատարված հանցագործություններ,

- զինվորական հանցագործություններ²³:

Այսպիսով, Համաձայնագիրը որևէ կերպ չի անդրադառնում բացառիկ իրավազորության հայեցակարգին, ինչպես նաև չի նշում մրցակցային իրավազորության մասին, այլ պարզապես մատնանշում է այն դեպքերը, երբ տեղի է ունենում Հայաս-

21. **Baxter R. R.**- Jurisdiction over Visiting Forces and The Development of International Law, Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921-1969) Vol. 52, International Law and the Political Process (APRIL 24-26, 1958), p. 176.

22. Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Армения по вопросам юрисдикции и взаимной правовой помощи по делам, связанным с нахождением российской военной базы на территории Республики Армения, 1997, <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150765> (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 05.05.2020).

Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Армения по вопросам юрисдикции и взаимной правовой помощи по делам, связанным с нахождением российской военной базы на территории Республики Армения, 1997, <http://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=150765> (այցելությունը կայքէջ կատարվել է 05.05.2020).

տանի Հանրապետության իրավազորության բացառում և ՀՀ տարածքում Ռուսաստանի Դաշնության իրավազորության տարածում: Գտնում ենք, որ Համաձայնագիրն այս մասով չի արտացոլում ժամանակակից միջազգային իրավունքի շրջանակներում առկա մոտեցումները՝ փնասելով և Հայաստանի Հանրապետության, և Ռուսաստանի Դաշնության իրավական շահերը: Մասնավորապես՝

- իրավազորության բաշխման ընթացքում հաշվի չի առնվել ռազմական բազայի անձնակազմի անդամների ունեցած գործառույթային իմունիտետը, ինչի արդյունքում Հայաստանի Հանրապետության իրավազորությունից բացառություն չի նախատեսվել ռազմական բազայի անձնակազմի անդամի կողմից իր պաշտոնական պարտավորությունների իրա-

կանացման հետևանքով ՀՀ տարածքում կատարած հանցագործության համար,

- նշված առաջին բացառության համաձայն ռազմաբազայի տեղակայման վայրերում ռազմական բազայի անձնակազմի անդամի կամ նրա ընտանիքի անդամի կողմից կատարված հանցագործությունների նկատմամբ տարածվում է Ռուսաստանի Դաշնության իրավազորությունը, ինչը մեր կարծիքով չի հիմնավորվում պետական իրավազորություն իրացնելու՝ միջազգայնորեն ճանաչված որևէ սկզբունքի շրջանակներում:

Ըստ այդմ՝ առաջարկում ենք վերը նշված խնդիրների հաշվառմամբ վերանայել Համաձայնագրի դրույթները՝ հետագա կարգավորումների հիմքում դնելով գործառույթային իմունիտետի ինստիտուտը:

ՌՈՄԵԼԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
 եվրոպական և միջազգային իրավունքի ամբիոնի հայրորդ

**ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՈԱՋՄԱԿԱՆ ԲԱՁԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՈՒՂԱՐԿՈՂ ԵՎ
 ՀՅՈՒՐԸՆԿԱԼՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԶՈՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՇԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ
 ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՆԵՐՔՈ**

Ժամանակակից միջազգային իրավական պրակտիկայում հայտնի են բազմաթիվ դատական գործեր, որոնք առնչվում են մի պետության տարածքում տեղակայված մեկ այլ պետության ռազմական բազայի անձնակազմի անդամի կողմից կատարված հանցագործության նկատմամբ նշված իրավահարաբերություններում ընդգրկված պետությունների իրավազորությունների բաշխման հիմնախնդրին: Օտարերկրյա ռազմական բազաների իրավական կարգավիճակների խառը կարգավորումը անհրաժեշտություն է դարձնում ուղարկող և հյուրընկալող պետությունների իրավազորության բնույթի և սահմանների հստակեցումը: Սույն հոդվածում փորձ է արվում ներկայացնել միջազգային իրավունքի ներքո առկա այն բոլոր հայեցակարգերը, որոնց հիման վրա պայմանավորվող պետությունները փորձում են կարգավորել իրենց իրավազորությունների բաշխումը՝ շեշտը դնելով քրեական իրավազորության հետ կապված հիմնահարցերի վրա:

Բանալի բառեր. օտարերկրյա ռազմական բազա, պետական իրավազորություն, բացառիկ իրավազորություն, առաջնային իրավազորություն, մրցակցային իրավազորություն, քրեական իրավազորություն, ռազմական անձնակազմ:

РОМЕЛА МАНУКЯН

Соискатель кафедры европейского и международного права
 юридического факультета ЕГУ

**ВОПРОС О РАСПРЕДЕЛЕНИИ УГОЛОВНОЙ ЮРИСДИКЦИИ ОТПРАВЛЯЮЩЕЙ И ПРИНИМАЮЩЕЙ
 СТРАН НА ПЕРСОНАЛ ИНОСТРАННОЙ ВОЕННОЙ БАЗЫ В РАМКАХ СОВРЕМЕННОГО
 МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА**

В современной международной судебной практике известны многочисленные случаи, которые касаются вопроса о распределении юрисдикции государств на преступления, совершенного членом военной базы одного государства расположенной на территории другого государства. Существующее смешанное регулирование правового статуса иностранных военных баз требует уточнения характера и масштабов юрисдикции отправляющей и принимающей стран. В этой статье предпринята попытка представить все правовые нормы и концепции, доступные в рамках международного права, на основании которых договаривающиеся государства пытаются решить вопрос о распределении их юрисдикции, сосредоточив внимание на вопросы, связанные с уголовной юрисдикции.

Ключевые слова: иностранная военная база, государственная юрисдикция, исключительная юрисдикция, первичная юрисдикция, конкурентная юрисдикция, уголовная юрисдикция.

ROMELA MANUKYAN

PhD Student of the Chair of European and International Law
 of the Faculty of Law of YSU

**THE ISSUE OF THE DISTRIBUTION OF CRIMINAL JURISDICTION OF THE SENDING AND RECEIVING
 STATES TO THE PERSONNEL OF A FOREIGN MILITARY BASE UNDER MODERN INTERNATIONAL LAW**

In modern international judicial practice there are numerous cases that relate to the question of the distribution of jurisdiction of states to crimes committed by a member of the military base of one state located in the territory of another state. Existing mixed regulation of the legal status of foreign military bases requires clarification of the nature and scope of jurisdiction of sending and receiving countries. This article attempts to present all legal norms and concepts available under international law, on the basis of which the contracting states are trying to resolve the issue of the distribution of their jurisdiction, focusing on issues related to criminal jurisdiction.

Keywords: foreign military base, state jurisdiction, exclusive jurisdiction, primary jurisdiction, competitive jurisdiction, criminal jurisdiction.